

חינוך ולדורף הלכה ומעשה

גלעד גולדשמידט

Waldorf Education: Theory and Practice

Gilad Goldshmidt

כתיבה: גלעד גולדשמידט

הוצאת הספרים של מכון מופ"ת:

עורך ראשי: דודו רוטמן

עורכות אקדמיות: יהודית ברק, יהודית שטיימן

עורכת לשון ותוכן: תמי בורשטיין

עורכת לשון ותוכן אחראית: מירב כהן-דר

עורכת גרפית ומעצבת העטיפה: מאיה זמר סמבול

חברי הוועדה האקדמית של הוצאת הספרים:

פרימה אלבז-לוביש, אילנה אלקד-להמן, חנוך בן-פזי, יעל דר, יורם הרפז,
נצה מובשוביץ-הדר, אייל נווה, יעל פישר, שי פרוגל

מסת"ב: 6-206-530-965-978

© כל הזכויות לתמונות וליצירות שמורות ליוצרים

© כל הזכויות שמורות למכון מופ"ת, תשפ"ב/2021

טל': 03-6901428 <http://www.mofet.macam.ac.il>

דפוס: "שיאים" בע"מ

תוכן עניינים

5	פתח דבר
9	פרק 1: חינוך ולדורף בהקשר היסטורי
21	פרק 2: עקרונות חינוך ולדורף
33	פרק 3: חינוך ולדורף כחינוך רוחני
49	פרק 4: מקומה המיוחד של האומנות בחינוך ולדורף
57	פרק 5: חינוך לעצמאות: שאלת החופש והאוטונומיה בחינוך ולדורף
67	פרק 6: חינוך ולדורף ושאלת הבריאות
75	פרק 7: על מקומה של הטכנולוגיה בחינוך ולדורף
91	פרק 8: הארכיטקטורה של בתי ספר בחינוך ולדורף
105	פרק 9: חשיבותו של גיל המעבר מגן הילדים לכיתה א'
117	פרק 10: תהליכי ההערכה בבית ספר ולדורף
131	פרק 11: ניהול בית ספר ולדורף
139	פרק 12: הכשרת מורים ברוח חינוך ולדורף
	פרק 13: כיצד מתמודדים בוגרי חינוך ולדורף עם האתגרים העומדים בפניהם לאחר תום לימודיהם בבית הספר?
147	
161	רשימת המקורות
171	נספח
173	תקציר באנגלית

פתח דבר

השנה 1986, אני לומד במרכז התנועה האנתרופוסופית בדורנך (Dornach) שבשווייץ שנת מבוא של לימודים אנתרופוסופיים. ללימודים אלו הגעתי לאחר שהות של שנתיים בקיבוץ חדש וקטן - הרדוף; כאשר הגעתי אליו רק עלה על הקרקע. את האנתרופוסופיה פגשתי בשירות הצבאי בעקבות קריאה בספרים של שטיינר, ומאז היה לי ברור שזהו כיווני הרוחני. על הרדוף (אז מצפה לבון) שמעתי כבר בצבא, ועם סיום השירות עזבתי את רביבים, הקיבוץ שבו נולדתי וגדלתי, והגעתי להרדוף. לשווייץ נסעתי בעקבות אשתי, שרצתה ללמוד אוריתמיה (אומנות תנועה ברוח האנתרופוסופיה, שאז עוד לא הייתה ידועה בארץ).

במהלך אותה שנה של לימודים אנתרופוסופיים התוודעתי לדרך החינוכית שצמחה מתוך השקפת עולם זה: חינוך ולדורף או חינוך אנתרופוסופי. אף שכל חיי עד אז עסקתי בחינוך - הייתי מדריך בתנועת נוער, קומונר בשנת שירות, מפקד של חיילי מקא"מ (מרכז קידום אוכלוסיות מיוחדות, "נערי רפול") בצבא - ואהבתי מאוד את השיח ואת העבודה החינוכית, לא חשבתי שזהו ייעודי המקצועי. הפגישה עם חינוך ולדורף באותה שנה בשווייץ הפכה את עולמי. בתוך זמן קצר התבהר לי שאהיה מחנך בגישה זו ושזהו כנראה ייעודי - להביא אותה לארץ.

ואכן לאחר תום הלימודים חזרתי לארץ, להרדוף, ועם עמיתים לדרך עמלתי על הקמת בית ספר ולדורף בהרדוף. בשנים אלו כבר היו בארץ שני גנים ברוח זו - גן קטן בירושלים וגן קטן - ארבעה ילדים בלבד - בהרדוף. תושבי האזור, הרשויות (משרד החינוך, המועצה המקומית) ואפילו תושבי הרדוף עצמה לא ידעו מהו חינוך ולדורף ועל מה אנו מדברים. בהרדוף עצמה היו שלושה ילדים שעלו לכיתה א', וכך מצאנו את עצמנו מחזרים על הפתחים ביישובי האזור, מסבירים ומתארים את חינוך ולדורף ומנסים לגייס הורים שיהיו מוכנים לשלוח את ילדיהם אל הלא נודע.

לשמחתי, אכן נמצאו הורים (וילדים) אמיצים שמשהו כנראה דיבר אל ליבם בדברים המבולבלים ששמעו מאנשים צעירים, שזה לא כבר סיימו הכשרה, ולא היה להם כל ניסיון חינוכי בהוראה מסודרת. וכך בספטמבר 1989 נפתחה בהרדוף כיתה ולדורף הראשונה בארץ ובה 13 תלמידים ותלמידות, ולצידה גן חובה ובו 17 בנות ובנים. נפלה בחלקי הזכות להיות מחנך של כיתה זו. היום, בשנת 2020,

קיימים בישראל כ-150 גנים ברוח חינוך ולדורף, יותר מ-30 בתי ספר יסודיים, שמונה תיכונים ושש הכשרות מורים, מהן שתיים אקדמיות: במכללה האקדמית לחינוך ע"ש דוד ילין ובמכללה האקדמית לחינוך והוראה אורנים.

שלושים שנה חנכתי, ליוויתי ולימדתי מאות רבות של ילדים - תחילה בבית ספר יסודי ואחר כך, עם הקמת תיכון ולדורף בהרדוף, בתיכון. בשנים האחרונות אני בעיקר מלווה נשים וגברים צעירים בהכשרות מורים ברוח חינוך ולדורף. שנים רבות היה עבורי ליווי ילדים בהתפתחותם אחד ממקורות המשמעות העיקריים, מקור של הנאה וכוחות חיים. תמיד הרגשתי שהם, הילדים, נותנים לי לא פחות ולעיתים הרבה יותר ממה שאני יכול לתת להם. כך קשרתי את חיי בשליחות החינוך וההוראה.

בד בבד עם עבודתי החינוכית עלה בי צורך להביא את עקרונות ומהות חינוך ולדורף לציבור הרחב. תמיד ראיתי את שליחותי בהנגשת חינוך איכותי, אנושי ותומך לכמה שיותר ילדות וילדים. תמיד שאפתי להשפיע על המרחב החינוכי הן בקרב הורים הן בקרב מעצבי המדיניות החינוכית הן בקרב חוגים אקדמיים. תחילה בא הדבר לידי ביטוי בראיונות לעיתונים ובכתבת חומרים להורי בית הספר או לקהילת ולדורף בארץ. צריך לזכור שחומר כתוב על חינוך ולדורף לא היה זמין בארץ בכלל בסוף שנות ה-80 של המאה הקודמת. עם הכתיבה בא התיאבון, והתחלתי לכתוב גם מאמרים אקדמיים ואחר כך גם ספרים.¹ למעשה הכתיבה ליוותה את עבודתי החינוכית כל השנים והייתה עבורי לא פעם מעין בירור פנימי ואישי של מגוון סוגיות חינוכיות. פעמים רבות הבנתי משהו לעומק רב יותר כאשר את העבודה המעשית-חינוכית ליוו עיון וכתביבה.

כך נכתבו במשך יותר משלושים שנה מאמרים לקהל הרחב, מאמרים אקדמיים, ספרי עיון ויצירות ספרותיות על נושאים שונים הקשורים לדרך חינוכית זו. ספר זה מסכם במידה רבה כתיבה זו. זהו ספר מקיף ומעודכן המציג פנים שונים של חינוך ולדורף. מטרתו להביא לפני הקוראים תמונה רבת פנים, מעמיקה ומלאת השראה של המעשה החינוכי בגנים ובבתי ספר ולדורף.

בין השאר נסקרים בספר הרקע ההיסטורי של חינוך ולדורף, עקרונותיו, הדגש על הפן האומנותי בו, הקשר בין חינוך ולדורף להשקפת העולם הרוחנית העומדת בבסיסו (אנתרופוסופיה), שאלת החינוך לאוטונומיה ולעצמאות, מקומה של הטכנולוגיה בגנים ובבתי ספר אלו, דרכי הערכה הייחודיות לגישה

1 לרשימת הספרים של גלעד גולדשמידט ראו נספח.

זו, ארכיטקטורה בגישת חינוך ולדורף, שאלת הבריאות כמושג מרכזי בזרם זה ועוד. החידוש הטמון בספר שלפניכם הוא בהצגת תמונה רחבה וכוללת של גישה חינוכית זו. עם זאת, עשיתי מאמץ לכתוב את הדברים מנקודת ראות אובייקטיבית ככל האפשר, ולכן בפרקים השונים אציג גם ביקורת על היבטים מסוימים של חינוך זה.

אני מבקש להודות מעומק הלב לתלמידותי ולתלמידיי הרבים. אני תמיד מרגיש את עצמי חייב הרבה לכל אחת ואחד מכם. כמעט כל נושא בספר עלה מתוך פן כלשהו של עבודתי החינוכית ובייחוד מתוך השיח הכן והפתוח איתכם תלמידיי. ראויים לתודה גם אנשי הוצאת הספרים במכון מופ"ת: ד"ר דודו רוטמן העורך הראשי; ד"ר יהודית ברק וד"ר יהודית שטיימן העורכות האקדמיות; תמי בורשטיין עורכת הלשון ומירב כהן-דר עורכת הלשון האחראית; ומאיה זמר סמבול העורכת הגרפית. תודה לכם על שאפשרתם להוציא את הספר לאור.